

DEBAT om

Jens Juhl Jensen: "Poesi og talforhold. Tibuls elegier", i poetik I.1.

Stud. mag. Karsten Olesen: Juhl Jensen eller Tibul?

Jens Juhl Jensens artikel i poetik I.1 indeholdt nogle uklarheder og visse mere end betænkelige konklusioner, som her skal diskuteres.

Juhl Jensen vil gerne opstille kvantitative relationer for at få en mere "objektiv" bestemmelse af forskellige værkers eventuelle enhed. Men et værks enhed er i første omgang et fænomenologisk givet faktum; man ved noget, men ikke meget, om hvilke formelle karakterer der svarer hertil (fx. symmetrier), og en opstilling af et relationssystem kan højst blive en hypotese om vedkommende systems betydning for enheden – aldrig en mere "objektiv" bestemmelse af den end den intuitive opfattelse. For J.J.s *Georgica*-system med dets simple symmetrier er relevans nok sandsynlig; det er mere tvivlsomt for de andres vedkommende.

Når Juhl Jensen har opstillet et relationssystem, ligegyldigt af hvilken art, regner han værkets enhed for godtgjort, uden at bekymre sig meget hverken om, hvorvidt den fundne struktur må regnes for æstetisk signifikant, eller blot om den er statistisk bemærkelsesværdig; han tager ikke hensyn til, at man i et hvilket som helst værk kan tælle sig frem og tilbage og opstille alle de relationer det skal være på kryds og tværs, uden at de får status som andet end konstateringer; og han taler uden videre om relationerne i et *fortolkende* sprog: dialogeklogernes placering "binder alle ti ekloger sammen i een digtsamling", der er et "gennemført grundmønster" i *Georgica*.

Med relationerne udfører J.J. et par logiske tryllekunster, idet han flere steder ud fra det foreliggende digt opstiller et system og derpå betragter digtet som en manifestation af systemet; på den måde kommer han til, at dialogeklogerne p.g.a. "positionsmechanismen" *forudsætter* alle de mellemliggende 2×3 digte; og han *forklarer* placeringen af Tibuls 4: elegi ud fra det "tredimensionale system", der er opstillet med samme placering som forudsætning. Tautologier præsenteres som syntetiske udsagn; der er altså i virkeligheden ikke tale om *forudsætningsrelationer* i fx. eklogerne, men blot om forekomst sammen.

Hvordan skelner vi nu mellem signifikante og ikke-signifikante strukturer?

Umiddelbart må man skelne mellem tre forskellige måder, hvorpå tal- og andre formelle forhold kan komme i betragtning:

- 1) Generelt teoretisk i udsagn om bestemte strukturelementers æstetiske funktion – fx. i Juhl Jensens analyse af længdeforholdene i sonetten.
- 2) Når bestemte talforhold har betydning for fortolkningen af et foreliggende værk – som fx. *Den guddommelige Komædies* $34 + 33 + 33 = 100$ sange.
- 3) Intentionalistisk i hypoteser om, at denne eller hin forfatter har vævet bestemte talforhold ind i et værk, hvor deres betydning ellers ikke er åbenbar (visse manierismeteorier).

I 1) perciperes tallene ikke qua tal i værkets struktur, men kun som "antal" af elementer i mængder, der perciperes under eet; umiddelbart perciperes i sonetten, ifølge J.J.s analyse, 2×2 mængder med relationerne lang/kort og tidlig/sen indbyrdes; i mængderne på 4 og 3 linier indgår elementantallet altså ikke i nogen relationer, der skiller det fra elementerne. Man kan så, om man vil, inden for en generel teori arbejde aritmetisk med elementantallet alene, men det sker på et plan, der er metasprogligt i forhold til værket. Til denne gruppe hører også de "episke 2- og 3-taller", som de hedder i metasproget, og som inden for værket ikke er tal, men strukturprincipper.

Relevansen af beskrivelser på dette plan afhænger kun af deres forhold til en generel teori om æstetiske funktioner, og ikke af, om man umiddelbart kan "føle" nogen for-

bindelse til værkets fortolkning eller struktur. En teori i metasproget kan ikke parafrasere, kopiere eller gengive noget at værkstrukturen og kan derfor ikke henvise fænomenologisk til den sådan som en "gengivende" fortolkning kan.

1 2) fungerer tallene derimod selv som indholdselementer på linie med alle andre indholdselementer; de enkelte elementer i den mængde, de tæller, er ikke pertinente for den relation, tallene indgår i, kun mængden som helhed; ofte fordi tallene er så store, at det talte ikke kan perciperes som en mængde, men kræver tælling eller nummerring. Her kan optræde magiske og hellige tal. Relevansen af sådanne talforhold må afgøres på principielt sammen måde som betydningen af andre indholdselementer. Herunder hører Juhl Jensens påståede linieantalsrelationer hos Tibul.

3) har mest betydning som grænsetilfælde til 2). Det er almindeligt, at alle tre områder blandes sammen i argumentation.

For at beskrive Tibuls første bog går Juhl Jensen ud fra tre prædikater for hver elegi: elegendnummer, linieantal og forekomst/ikke forekomst af Delia. Ved hjælp af linieantal bestemmes en tilordning to og to mellem elegierne (for øvrigt ikke entydigt: inddelingen I-IV og VIII-IX kunne erstattes med I-IX og IV-VIII); parrene inddeles så i naboer/ikke naboer og orienteres efter elegendnummer, hvorpå det konstateres, at Delia-digtene udgør første term i ikke-naborelationerne og begge termer i den ene af nabo-relationerne:

Delia:	I	II	III	V	VIII
	IV	VII	X	VI	IX
	Delia				

Dette får vi så serveret på tre måder: som et "abstrakt grundmønster" (s. 95), som aritmetik (s. 96-97) og som "tredimensionalt skema" (s. 97-98). Ingen af disse formuleringer bringer andet end der allerede er sagt, og de kunne til dels være opstillet med tilfældige tal. Det er talmystik for Juhl Jensens egen regning, når han præsenterer det med så mange udenværker og med karakteristisk vaghed taler om "den nære forbindelse mellem indholdsstørrelsen Delia og det tredimensionale skema". Som Koincidens betragtet er det ikke spor mærkværdigt, at man med to givne klasseinddelinger af 10 elementer (Delia/ikke Delia og de 5 elegipar) kan finde en underinddeling af den ene (af de 5 elegipar, ved hjælp af nabo/ikke nabopar og tidlig/sen elegi) således at den samlede inddeling kan specificere, hvilke elementer der hører til hvor i den anden af klasseinddelingerne (Delia/ikke Delia). Et eksempel: Deler vi (i st. for Delia) ind i, hvilke elegier der begynder med et bogstav i første halvdel af alfabetet og hvilke med et i anden, får vi:

1. halvdel: I, II, III, V, VII, VIII
2. halvdel: IV, VI, IX, X

Beholder vi de 5 par og deres ordning i først/sidst, kommer elementerne i parrene til at tilhøre alfabethalene:

I 1	II 1	III 1	V 1	VIII 1
IV 2	VII 1	X 2	VI 2	IX 2

Indfører vi så i stedet for naborelationen 1x. relationen: summen af elegiernes numre er/er ikke lig med et primtal, får vi, at kun II + VII = 9 ikke er primtal, de andre er. Følgelig: når der er primtalssum, begynder første elegi med et bogstav i første halvdel af alfabetet, anden med et i anden; når der ikke er, begynder begge med et i første. Hvis inddelingen af de 10 elegier i 5 par med ens sum af linier (= 162) havde været i orden, havde artiklen dog haft et originalt indhold. Juhl Jensen tillader sig imidlertid at se bort fra et vers i anden elegi (ikke første, som han fejlagtigt skriver), fordi "den nære meningsmæssige og grammatiske sammenhæng mellem de umiddelbart foregående og efterfølgende linier lader formode, at der snarere er tale om, at det pågældende vers er trængt ind i teksten ved en fejltagelse, end at det tilsvarende pentameter skulle være gået tabt". Stedet lyder:

(Venus beskytter de elskende; hun lærer dem at liste ind i sovekammeret uden at ægte-
manden hører det, og at give hemmelige tegn til hinanden, selv når han er til stede)

nec docet hoc omnes, sed quos nec inertia tardat
nec vetat obscura surgere nocte timor.

En ego cum tenebris tota vagor anxius urbe, 25

Nec sinit occurrat quisquam qui corpora ferro 25a
vulneret aut rapta præmia veste petat.

Quisquis amore tenetur, eat tutusque sacerque
qualibet; insidias non timuisse decet.

(og det lærer hun ikke alle, men kun dem, som hverken dovenskab sløver eller frygt
forhindrer i at stå of midt om natten. Og når jeg i mørket strejfer ængstelig om i hele
byen ... og tåler heller ikke, at nogen kommer og sårer mit legeme med en dolk eller ri-
ver mit tøj af og leder efter penge. Den, der er besat af kærlighed, lad ham gå sikker og
fredhellig hvor han vil; det sømmer sig ikke at frygte baghold.)

Det er vanskeligt at se, hvad Juhl Jensen vil udelade her. Han skal ud i byen før han kan
blive overfaldet (s. 25a viderefører 25) og mørket i 25 viderefører mørket i 24. Den
manglende linie må have indeholdt noget i retning af "så beskytter Venus mig". Skulle
Juhl Jensen have ladet sig forlede til at regne nec (24) – nec (25a) for en anafor, siden
han taler om "nær meningsmæssig og grammatisk sammenhæng"?

Juhl Jensen nævner intet om, at der er to nogenlunde sikre lakuner i 10. elegi, så at der
må regnes med, at to disticha mangler:

At nobis acrata, Lares, depellite tela 25

hostaque e plena rustica porcus hara;

(men Larer, afværg broncevåbnene fra mig ... (og I skal modtage) ... som offer en gris
fra min jævne, men fulde sti)

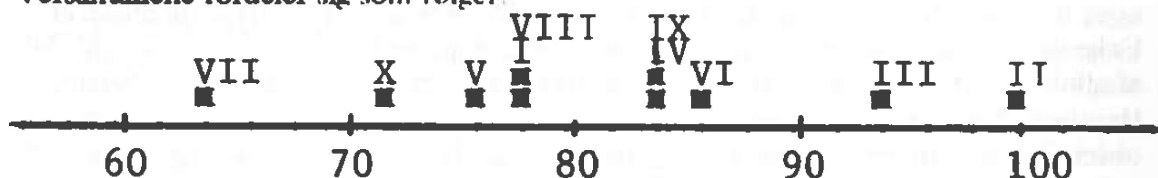
pace bidens vomerque nitent, et tristia duri
militis in tenebris occupat arma situs 50

rusticus e lucoque vehit, male sobrius ipse,
uxorem plauste progeniemque domum.

(i fred skinner hakke og plovjern, mens den hårde soldats grumme våben i mørke for-
tæres af rust ... og landmanden, selv knapt ædru, fører i en vogn hustru og børn hjem
fra lunden)

Med så megen sikkerhed som tekstens overlevering tillader må versantallene i II blive
100 og ikke 98, i X 72 og ikke 68. Tre af Juhl Jensens par giver stadig 162 vers sammen-
lagt, II + VII giver 164, III + X 166. Det kan ikke blive pænere ved omkombinering,
da gennemsnit ikke mere er et helt tal. Hvor sandsynligt er det nu, at noget sådant op-
står ved en tilfældighed?

Versantallene fordeler sig som følger:

Hvis de af Juhl Jensen opgivne tal havde passet, havde det, at elegierne danner par med
samme sum = 2 x gennemsnit været ensbetydende med, at fordelingen var symmetrisk
om gennemsnittet. At nu tre par har ens sum, betyder, at der findes et tal, hvorom
2 x 3 versantal fordeler sig symmetrisk. En statistisk beregning giver, at der for en for-
deling med spredning og middelværdi som denne vil findes en middelværdi på ca. 5-6

forskellige sådanne sæt på hver 3 par. Det havde altså været mere bemærkelsesværdigt, om der ikke havde været nogen sæt (jvf. note).

Juhl Jensen taler – meget vagt – om visse indholdsstørrelser, der skulle understøtte hans system, såsom forekomst af en Priapusstatue i I og V. Men digtene har slet ikke så lidt med hinanden at gøre, som det kunne se ud til fra hans omtale af dem. Digtsamlingen danner et episk-tematisk forløb med en mængde raffinerede omvendinger af situationer, fx. lærer Tibul i II Delia midler til at skjule deres kærlighed for hendes ægte mand, og han konstaterer i VI, hvor hun har forladt ham, at de nu vendes mod ham selv; i IV klager Priapus over tidernes fordærv, over at man lader kærlighed være afhængig af gaver og betaling, og at nogel endog sætter gaver højere end digte – i V har Delia svigtet ham til fordel for en rig elsker og i IX Marathus; i I vil han gerne dø som gammel bonde i armene på sin Delia, og han vil aldrig forlade hende – i III er han alligevel taget bort i feltherren Messalas følge og ligger dødsygt langt hjemmefra uden Delia. Der findes altså mange systemer af indholdsrelationer mellem digtene, og Juhl Jensens klasseinddelinger svarer ikke til nogen af de vigtigere.

Note: På dette sted indeholder Karsten Olesens manuskript selve beregningen af sandsynligheden for forekomst af de nævnte sæt. Denne beregning må vi desværre af tryk-
ketekniske grunde udelade.

Stud. mag. Ivan Boserup: *Hvem skrev Tibul for?*

Iliaden og Odysseen er hver inddelt i nøjagtigt 24 sange. Til alt held ved vi, at det først var de alexandrinske kommentatorer, der et halvt artusind efter Homer inddelte hans værker i et lige antal sange: derfor vil ingen tage netop denne påfaldende talmæssige strukturering som bevis på, at disse to værker hver danner en ubrydelig enhed og er os overleveret fra Homer i deres helhed. Vi har også overleveret en alexandrinsk kommentar til første replik i Sofokles' tragedie *Antigone*: Den anbefaler, at man sletter tre vers i denne replik; grunden hertil er ganske givet, at Antigones replik derved får samme antal vers som Ismene's følgende svar. Der var altså i alexandrinsk tid en letpåviselig tendens til at finde eller skabe talmæssige symmetrier i litterære kompositioner. Derfor kan der heller ikke være tvivl om, at J.J.J.'s optællinger af vers hos alexandrinsk påvirkede augustæiske digtere har en særlig baggrund: der er på forhånd grund til at antage, at der findes talsymmetrier af en eller anden art hos disse digtere.

Man har da også i mange år været opmærksom på dette forhold, og der findes en række studier over talforhold hos Vergil: det er således for længst blevet påvist, at Vergils *Bucolica* er os overleveret i sin helhed. De allervigtigste af disse studier havde måske fortjent at blive anført af J.J.J. - i hvert fald sidestillede med J.J.J.'s egne kommende værker. Men at andre har fundet andre talforhold udelukker ikke, at J.J.J.'s også kan være rigtige: digtene er vel komplekse kompositioner med forskellige planer og forskellige talforhold, der ikke udelukker, men supplerer hinanden. Man må vel også antage, at de forskellige talsystemer henvender sig til et forskelligt publikum, eller i hvert fald forudsætter en forskellig grad af fordybning i kompositionsproblemet? ukompliceret – men dog signifikant – er f. eks. inddelingen: 10 x 1 digt i *Bucolica* og Tibul I. De alexandrinske digtere i Rom skrev vel ikke blot for deres egen kreds, men vel også for et større publikum, der læste digtene for deres umiddelbare indholds skyld og hverken kunne primtalslisten på fingrene eller gad tælle hundredevis af vers sammen.

Når man vil finde talstrukturer i digte, gælder det om at finde strukturer, der er bevidst indlagt af digteren. Derfor skal det, som man lader den fundne struktur give udtryk for, være noget, som man kan tænke sig digteren har kunnet ønske at udtrykke. Nu når J.J.J. i sin artikel ikke til andre konklusioner end at de fire digtsamlinger, han behandler,